

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA—EN FREMSTILLING AF UDVALGTE EKSEMPLER

AF KRISTINE THOMSEN

Introduktion til Akrotiri

Akrotiri er en bosættelse på øen Thera, som i dag kaldes Santorini (*Se figur 1*) og kan spores tilbage til Neolitikum. Selvom der ikke er nogle arkitektoniske rester ved man, at der har været adskillige mindre bosættelser rundt omkring på øen (Palyvou 2005: 15). Karakteristisk for Akrotiri er, at hvor de fleste andre små bosættelser forlades og flyttes, så vokser Akrotiri sig kun større og mere betydningsfuld (Palyvou 2005: 15). I løbet af perioden MC (mellem kykladisk, af det engelske Middle Cycladic) begynder Akrotiri at handle med Kreta, og eftersom Akrotiri er et af de få steder, hvor man ikke finder en befæstning af bosættelsen, må det betyde, at de holder sig på god fod med f.eks. Kreta (Palyvou 2005: 17). Importen fra Kreta øges samtidig langsomt og da vulkanen på Thera bryder ud er der så mange imports, at forskere tidligere mente, at Akrotiri var en kretisk koloni (Doumas 2010: 757).

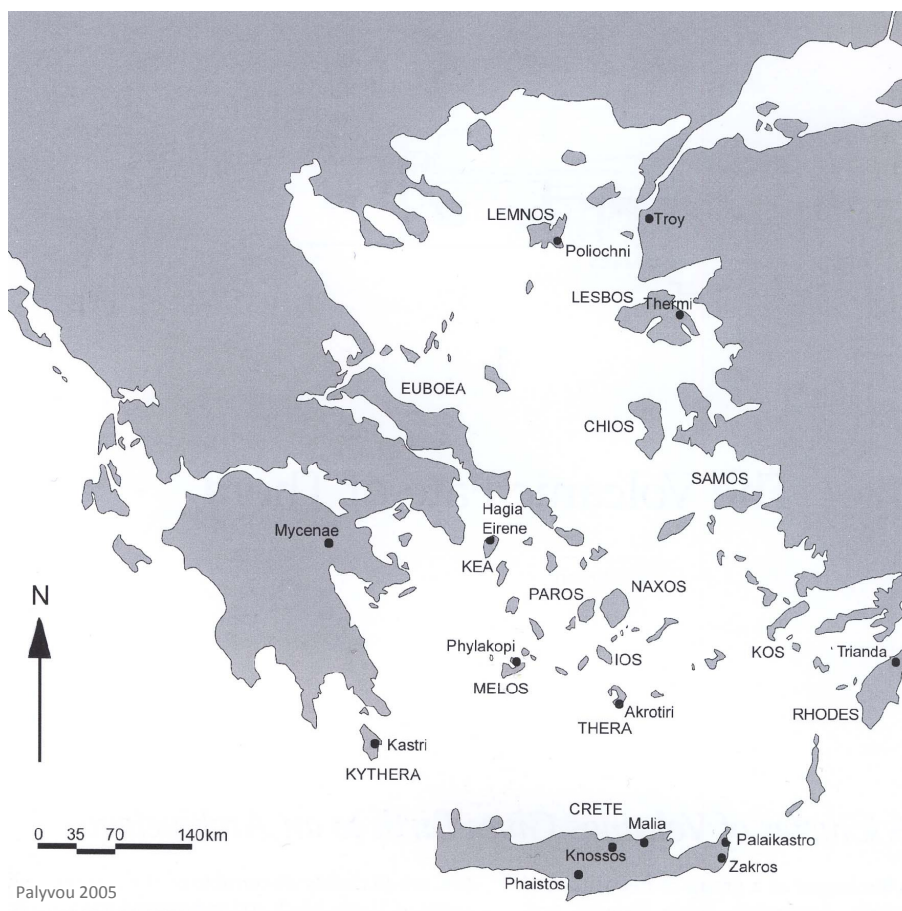

Fig. 1: Kort over Theras placering i Middelhavet.

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

Det moderne Akrotiri, som også giver navn til bronzealderens bosættelse, kan spores tilbage til middelalderen, hvor man har rester af et befæstningsværk (Palyvou 2005: 19). Efter mange års udgravning af Akrotiri begynder det at gå op for arkæologerne, at de står med ruinerne af en blomstrende havneby, hvor alle husene har været 2 eller 3 etager høje og smukt dekoreret. Samtidig går det også op for dem, at det formodentlig ikke er vulkanudbruddet, der ødelægger bosættelsen til at starte med. Akrotiri har været ramt af et jordskælv, der ødelagde byen før det endelige vulkanudbrud. Genopbygningen af Akrotiri starter umiddelbart efter jordskælvet og ruinerne, som dateres til MC, bliver inkorporeret i de nye huse. Genopbygningen foregår forholdsvis hurtigt efter jordskælvet og da vulkanudbruddet indtræffer, er byen stadig under opbygning (*Se figur 2*).

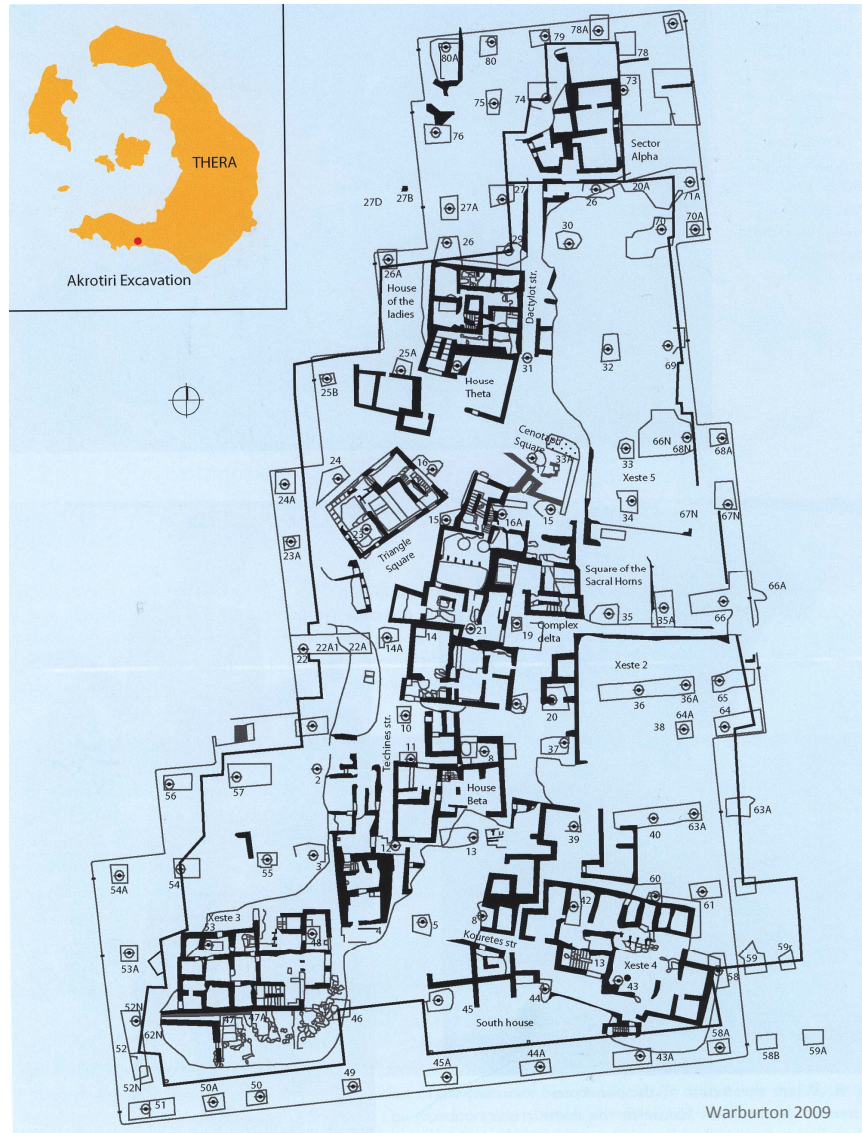

Fig. 2: Grundplan over bosættelsen i Thera.

En lidt besynderlig ting ved Akrotiri er, at alle værdigenstande er forsvundet. Røveri af området kan udelukkes, da det som bekendt har været dækket af et tykt lag aske. Det skyldes nok nærmere, at indbyggerne har fået en slags forvarsel på vulkanudbruddet, måske i form af et andet jordskælv, og derefter har de haft mulighed for at vende tilbage og hente alle deres ting (Warburton 2009: 92). Men hvorfor bliver Akrotiri populær? Kykladerne har altid haft en dobbeltrolle i form af, at det både har fungeret som en barriere mellem fastlandet (Grækenland) og Asien (Anatolien), men også som et led i

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

kommunikationen i området (Doumas 1983: 22). Disse små øer blev hurtigt handelsstationer eller stoppesteder om man vil. Akrotiri er et produkt af dette. Akrotiri havde ikke de geografiske muligheder for at blive et magtcenter selv, men via handel og rollen som mellemmand blev den en del af et mere komplekst samfund (Doumas 1983: 23). Det er langt fra hele byen, der er udgravet, så omfanget af det antikke Akrotiri er endnu ikke klarlagt.

Forskningshistorie

Udgravningerne af Akrotiri startes i 1967 af arkæologen Spyridon Marinatos, hvor han udgraver indtil hans død i 1974. Han skriver i 1939 en artikel, *"The Volcanic Destruction of Minoan Crete"*, hvor han foreslår at et vulkanudbrud kan have været grunden til ødelæggelserne og civilisationens nedgang i bronzealderen. S. Marinatos udgiver i 1960 bogen *"Crete and Mycenae"*, oprindeligt på tysk, hvorefter han i perioden 1968-1974 publicerer syv bøger om hans udgravninger på Thera. I 1972 udgiver S. Marinatos sin sidste bog inden hans død, som hedder *"Life and Art in Prehistoric Thera"*.

Efter Spyridon Marinatos' død overtager den græske professor Christos Doumas. Siden 1975 har han bl.a. publiceret bøgerne *"Thera – Pompeii of the Ancient Aegean"* i 1983 og *"The Wall-Paintings of Thera"* i 1992. Derudover eksisterer der adskillige conferencebind, hvor der i 1978 udgives *"Thera and the Aegean World I-III: Papers and Proceedings of the First, Second, and Third International Congress, Santorini, Greece, August 1978"*. Disse bind indeholder artikler og forskning, som blev præsenteret til kongresserne og redigeret af C. Doumas. Det samme gælder *"The Wall Paintings of Thera vol. I-II: Proceedings of the First International Symposium, August 2000"*, som er redigeret af S. Sherratt.

I 2005 kollapsede tagkonstruktionen, som skulle beskytte udgravningen, og man forventede det ville tage et par år, før reparationerne ville være færdige. Området er stadig lukket i dag.

Datering af vægmalerierne

Fremstillingen af vægmalerierne sker indenfor en forholdsvis kort periode og derfor er dateringen af dem ikke særlig kompliceret. Der er en naturlig afslutning, idet Akrotiri dækkes af aske og befolkningen forlader området, som følge af vulkanudbruddet. Alt efter hvornår man vælger at datere udbruddet, så kan det meget firkantet siges, at vægmalerierne laves i en relativt kort periode inden. Dateringen af udbruddet er særdeles omstridt og forslagene er mange. Jeg vil kort skitsere de forskellige forslag og derefter sætte malerierne i perspektiv hertil.

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

Den 'traditionelle' datering, som Marinatos går ud fra, placerer udbruddet i den sidste halvdel af det 16. årh. fvt. og måske nærmere den sidste fjerdedel af det 16. årh. fvt. (Marinatos 1939: 430). Nyere undersøgelser viser dog, at man nok nærmere skal forestille sig en datering, der placerer sig omkring sidste halvdel af det 17. årh. fvt. - altså ca. 100 år tidligere end først antaget. Denne høje datering er gjort ud fra nye og grundigere kulstof 14 prøver (Manning m.fl. 2006: 565), samt ud fra dendrokronologiske undersøgelser af to grene fra oliventræer, som peger i retningen af sidste del af det 17. årh. fvt. (Warburton 2009: 59). Problemet med at flytte dateringen ligger i, at man vel kan sige, at bronzealderens kronologier er som et korthus. Det vil sige, at mange af dateringerne og kronologierne er afhængige af hinanden og bygger på hinanden. I artiklen "*Chronology for the Aegean Late Bronze Age 1700-1400 BC*" løser man problemet ved at forlænge perioderne LM IB (sen minoisk, af det engelske Late Minoan) og LH IIA (sen helladisk, af det engelske Late Helladic). Det vil sige, at perioderne startede tidligere end man førhen forestillede sig. Det betyder ikke det store indenfor de forskellige stilistiske udviklinger og det har heller ingen betydning for den egyptiske kronologi, som den ægæiske ellers støtter sig op ad (Manning m.fl. 2006: 569). For at knytte det til vægmaleriernes udvikling betyder det til gengæld, at man kan tillade sig at søge efter paralleller andre steder. Indtil videre har vi stået med problemet, at vægmalerierne på Kreta er yngre end Akrotiris og det gør sammenligningen utilfredsstillende.

Vægmalerierne fra Knossos, er fra en langt senere periode end dem på Akrotiri og der er kun små fragmenter fra tidligere perioder (Immerwahr 2000: 471). Dette betyder, at vi ikke ved, hvor inspirationen kommer fra. Med den høje datering af udbruddet kan man nu sammenligne med f.eks. paladset i Mari i Syrien. Der er en vis lighed mellem Akrotiri og Mari, og i Mari har vi også en præcist afsluttet periode. Paladset ødelægges af Hammurabi i 1759 fvt. (babylonsk konge fra 1792 til 1750 fvt.) og udvekslingen, eller inspirationen, må altså være sket inden (Doumas 1992: 31). I Vest-husets rum 4 i Akrotiri, som jeg skal gennemgå senere, findes et mønster, som samtidig også findes i Hall 53 i Mari (Televantau 1990: 311). Der er adskillige sammenfald, som jeg dog ikke skal gennemgå her, men som vidner om en gensidig inspiration (Doumas 1992: 31).

Et aspekt, der også er nødt til at blive behandlet her er, at man ved, at der har været en katastrofe forholdsvis kort tid inden udbruddet. Katastrofen er formodentlig et jordskælv og dateringen vil ligge et sted i overgangen fra MC (mellem kykladisk, af det engelske Middle Cycladic) til LC I (sen kykladisk, af det engelske Late Cycladic). De stratigrafiske lag har en blanding af disse to, og det betyder, at katastrofen indtraf da LC I keramikken begynder at blive taget i brug, men inden MC keramikken helt forsvinder (Doumas 1992: 30). Ydermere finder man under udgravningerne forskellige tegn på, at arbejdet omkring

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

genopbygningen af Akrotiri stadig var i gang, da vulkanen går i udbrud. Der er bl.a. fundet nogle spande med maling, som tydeligvis skulle bruges til et vægmaleri. Det må altså indikere, at vi er nede omkring anden halvdel af det 17. årh. fvt., og at det er her vægmalerierne skal dateres til. Doulas mener, at der er fragmenter fra endnu tidligere vægmalerier, som er fra omkring MC. En datering af vægmalerierne vil derfor ligge i en ret kort periode på omkring 50 år i det 17. årh. fvt. i overgangen fra MC til LC (Doulas 1992: 30).

Teknik

Vægmalerierne kan laves med forskellige teknikker. Akrotiris vægmalerier er formodentlig blevet lavet i *al secco*, selvom der er indikationer på at det er en blanding af forskellige teknikker (Asimenos 1978: 571). Den ene teknik kaldes for *buon fresco* og dette betyder, at væggen stadig er våd når der kommer maling på. Væggen bliver først malet over med et tyndt lag kalk og mens den endnu er fugtig begynder man så at male sine motiver ovenpå (Asimenos 1978: 571). Dette betyder, at man skal arbejde ret hurtig, ellers lykkes den kemiske reaktion ikke, som opstår når pigmenterne fra farverne kommer i kontakt med den våde kalk. Ved den anden teknik, som hedder *al secco* eller *fresco secco* er arbejdsproceduren lidt anderledes. Her arbejder man på en tør væg. Dette betyder dog, at man skal have en eller anden form for bindemiddel for, at farven kan sidde ordentlig fast. Bindemidlet kunne f.eks. være æggehvider (Asimenos 1978: 571). Det er dog et ret omstridt emne og der er derfor ingen konsensus blandt forskere i verden, om hvilken maleteknik der er den 'korrekte', hvor de forskellige teknikker er blevet brugt, eller om der er brugt en blanding af begge dele (Immerwahr 1990: 13). De forskellige teknikker kan måske forklare hvorfor nogle af vægmalerierne er bedre bevaret end andre. De malerier, der er lavet i *buon fresco* skal angiveligt være i bedre stand, end dem der er malet i *fresco secco*, hvor farven nærmest har dannet en skorpe (Doulas 1992: 18).

Hvis man henvender opmærksomheden på farvebruget, så ser det ud som om stort set alle farver er taget i brug. Det er imidlertid således, at malerne i virkeligheden havde en del begrænsninger angående farverne, da det ser ud til at de fleste farver er blandet op med noget andet. Hvis man f.eks. ønskede en grå farve, så blev den sorte, eller den blå, blandet med hvid (Doulas 1992: 19). Tidligere mente man, at den blå farve stammede fra Egypten, men det lader til at der er nogle små depoter af azurblå rundt omkring i Calderaen (Doulas 1992: 18). Dette kan betyde, at Akrotiri selv kunne sørge for den blå farve. Dog har man sammenlignet de blå pigmenter fra Akrotiri med blå pigmenter fra Kreta og det ser ud til, at forekomsterne er næsten ens (Filippakis 1978: 601). Om det betyder, at de fik den blå farve fra samme sted kan jeg

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

ikke selv afgøre, men det lader til at der er en form for udveksling.

Det første eksempel er Vest Huset. Jeg vil først kort give en introduktion til *Miniaturefrisen* og herefter vil jeg beskrive frisen og inddrage tolkningsmuligheder. Derefter vil freskerne *Fisherman* og *Præstinden* blive drøftet og tolket.

Vest Huset

Vest Huset bliver udgravet af Marinatos i 1971/1972. Det er næsten helt udgravet og er placeret mellem *House of the Ladies* og bygning *Delta* (Doumas 1983: 48). I dette hus findes *Miniaturefrisen* i rum 5, hvilket var det nordvestlige hjørneværelse på første etage. Rummet havde vinduer, døre, eller skabe på alle væggene og var derfor et ideelt til en frise. Rum 5 har formodentlig været en slags dagligstue pga. størrelsen og de brede vinduer, men eftersom der er fundet en vase, som muligvis hører til i en rituel handling, skal man evt. overveje en anden funktion af rummet (Warren 1979: 115). Det er ikke hele frisen, der er lige godt bevaret, men størstedelen er dog tydelig. Det er en slags fortælling, hvor der figurerer sørejser, forskellige kampe, natur- og dyrescener og tolkningerne af dette maleri er mange. Nord- og sydsiderne har motiver med skibe, og østsiden binder de to sammen med et naturlandskab. Der er ikke fundet nogle fragmenter fra vestsiden og det kunne derved tyde på, at væggen slet ikke har været bemalet. En anden grund kan være, at muren er kollapsede og fragmenterne forsvundet (Warren 1979: 117).

Sydfrisen (Se figur 3)

Denne del af frisen er den bedst bevarede og det er muligvis også den mest omdiskuterede del. Motivet forestiller en flåde af skibe med delfiner svømmende omkring. I hver sin ende af frisen ses en by. Det kan eventuelt repræsentere en af øerne i det ægæiske område (Morris 1989: 516). Landskabet bag byen ligner et typisk ægæisk landskab, og her er det altså ikke rigtig muligt at bestemme en specifik lokalitet. Skibene sejler fra venstre mod højre på frisen og bliver hilst på vej af indbyggerne i de forskellige byer. Kun et enkelt skib har et sejl, mens de andre padler eller roer frem. Det er altså ikke en afbildning af et angreb eller en hurtig sørejse, tværtimod er det ret afslappet (Morris 1989: 517). Alle er dog iklædt en slags rustning eller har taget en hjelm på, og samtlige skibe har kaptajner i styrhusene. Dette karakteriseres som et mykensk element og man overvejer derfor om flåden enten rejser ud på en militær ekspedition eller om det er et triumftog på vej hjem (Morris 1989: 517).

Hvilke byer der er tale om er der mange forskellige ideer om. Der er både blevet foreslået en kretisk -, mykensk- eller kykladisk by og Akrotiri selv (Morris 1989: 519). Det lader dog til, at motiverne er mere

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

mykenske end de er minoiske i henhold til nordsiden, som jeg vil gennemgå nedenfor, hvor motiverne er mere krigeriske. Det kan dog have noget at gøre med en gammel idé om, at minoerne var de fredelige og mykenerne de voldsomme. Morris skriver at, miniaturefrisens individuelle billeder muligvis er minoiske, men de bidrager til et overordnet mykensk tema (Morris 1989: 521).

Fig. 3: Sydfrisen.

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

Nordfrisen

Denne side er knap så godt bevaret som sydsiden. Til venstre i frisen er der afbilledet en masse mænd i forskellige beklædningsdele. Mændene har forskellige højder og dette kan symbolisere en forskel i alder og status. Mændene står nærmest et niveau højere oppe end den centrale scene og det har fået nogle til at foreslå, at det er en religiøs handling på en af bjergtopshelligdommene. Morris foreslår, at det kan være en slags krisemøde i stedet for en religiøs situation (Morris 1989: 522). Yderligere foreslår Morris, at scenen er et synoptisk billede på den græske ekspedition til Troja (Morris 1989: 523). Dette understøtter hun bl.a. også med, at mændene med spydene er iklædt vildsvinetandshjelmene (Morris 1989: 523).

Østfrisen

Denne side er stykket, der binder nord- og sydsiderne sammen. Her ses et landskab, som ligner Egypten. Kilden til disse scener er ikke nødvendigvis Nilen selv, forstået på den måde, at man ikke forventer at maleren har været i Egypten. Det er nok nærmere ægæiske "fantasier" om Egypten (Morris 1989: 529). Der har altid eksisteret en stor fascination af Egypten og derfor er det ikke så mærkeligt, at man vælger disse motiver. Den ægæiske forestilling er tydeligvis en flod, der slanger sig gennem landskabet, med eksotiske blomster og fabeldyr langs siderne. Hvis rekonstruktionen ellers passer nogenlunde, er det muligt at se en grif langs floden.

Det er tydeligt, at der foregår en eller anden rejse på frisen, men hvorfra og hvortil rejsen bevæger sig er der stor uenighed om. Jeg synes mest af alt, at nordsiden ligner den nordlige indgang til paladset på Knossos. Det vil også give mening i forhold til mændene der holder møde oppe bagved, da Knossos havde et særligt forhold til en bjergtopshelligdom på Juktas-bjerget (Karetsou 1981: 145). Derudover kan man se bjergtoppen fra Knossos og det vil passe godt med, at mændene på frisen kunne stå på denne top. Man skal dog være opmærksom på, at indgangen i Knossos er rekonstrueret.

Desværre er det ret problematisk, at få scenen med de druknede mennesker til at passe ind. Der er ingen tegn på, at Akrotiri og Kreta kunne være i krig mod hinanden, og derved er der lidt et forklaringsproblem angående menneskerne i vandet og mændene med spydene. Marinatos mente, at fremstillingerne skulle være en selvbiografi for ejeren af huset. Ejeren kunne have været en admiral og en veteran fra en kampagne til Libyen (Morris 1989: 515). Denne opfattelse er man gået lidt fra igen, til fordel for Morgans tolkning om, at det er en sæson-festival eller en procession af skibe (Morgan 1978: 640). Det er en narrativ fortælling, hvor billederne viser nogle scenarier, uden dog at angive en bestemt myte eller episode. Eftersom der ikke er enighed om hvor frisen starter, så er det tydeligt, at der nok heller aldrig kommer en

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

enstemmig fortolkning. F.eks. mener Morris, at frisen starter i sydvest hjørnet, hvor Warren siger, at det er her den slutter (Warren 1979: 117). Nyt lys er dog kastet over tolkningen af sydfrisen. Walter L. Friedrich og Annette Højen Sørensen har sammen skrevet en artikel, hvor de ud fra arkæologiske samt geologiske undersøgelser mener, at have fundet ud af hvor scenen udspiller sig. De mener, at den venstre havn kan være Ballos bosættelsen, og at den højre havn tilhører Megalo Vouno bosættelsen. Det skal altså forstås på den måde, at processionen af skibe bevæger sig fra den nordlige del af Thera og ned langs calderaen mod Ballos og den sydlige del af den semicirkulære ø. Med deres nye resultater og tolkninger betyder det, at flåden endnu ikke har forladt Thera og understøtter dermed Morgans teori om, at det er en sæsonbestemt festival eller begivenhed (Friedrich 2010: 245). Vandet på fresken er malet i to forskellige slags blå, hvilket må betyde, at de har forsøgt at skelne mellem ferskvand og saltvand. Landskaberne er naturligvis forandret i dag, men sammenligninger viser, at der langs calderaen er en sværm af diger og dæmninger i dag, hvilket også er tydeligt afbilledet på fresken.

Fisherman (Se figur 4)

I samme rum som miniaturefrisen findes samtidig to fiskere. De er i forskellige bevaringsstadiet, da den ene var gledet af væggen og derefter dækket af pimpsten, hvilket har bevaret den godt.

Marinatos konkluderede, at eftersom den ene nærmest er gledet af væggen, så måtte det have været et transportabelt vægmaleri (Doumas 1983: 84), men det kan såmænd også have noget at gøre med, at den er lavet i en anden teknik. De to billeder er stort set identiske og motivet på begge

Fig. 4: Fisherman.

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

friser er en ung nøgen mand. Brystkassen ses frontal, mens abdomen er drejet ud ad i en trekvart profil. Bortset fra to totter er hovedet malet blå – formodentlig har farven engang være grålig og det skal forestille, at hovedet er barberet (Doumas 1992: 46). Den unge holder armene ud til hver sin side og han holder en bundt af fisk i hver hånd. Fiskene er farvelagt med sort til outline, gul til maven og blå til finnerne (Doumas 1992: 47)

Præstinden (Se figur 5)

Et andet vægmaleri, som er knyttet til rum 5's ikonografiske program, er billedet der kaldes *Præstinden*. Maleriet viser en ung kvinde, som er iklædt en tung robe af en art, øreringe, armbånd, og en halskæde. Hendes læber og ører er malet røde, hovedet er malet blå og hun har nogle sorte totter tilbage (Doumas 1992: 47). Kvinden er placeret således, at det ser ud som om hun er på vej til at gå ind i rum 5, og hun bærer en lille æske. Der er forskellige tolkninger på, hvad denne æske indeholder og Doumas skriver, at han mener det er brændende kul, som hun samtidig sprøjter parfume eller olie ud over (Doumas 1992: 47).

Doumas fremviser her Marinatos' tolkning af scenen, som en kultisk handling. Eller, som jeg vil diskutere længere nede, en ceremoniel handling af en art. Schachermeyr er af en anden mening, da han tolker det som om, at pigen repræsenterer husejerens datter (Schachermeyr 1978: 424). En lidt mere jordnær tolkning, som Doumas selv kommer med er, at det er for at friske luften lidt, eftersom rum 4 har været brugt som toilet (Doumas 1983: 84). Morris gengiver samme forklaring, ud fra freskens oprindelige kontekst (Morris 1989: 514).

Vest Huset rummer altså en del forskellige fresker og det virker som om, at de kan deles op i forskellige grupperinger. Morris inddeler vægmalerierne i tre forskellige grupper: Naturscener, menneskescener og dyrescener (Immerwahr 1990: 39). Det lader samtidig til, at Vest Husets ejer har prøvet at fremstille sig selv, som en sømand, handelsmand eller kaptajn gennem vægmalerierne.

Fig. 5: Præstinden.

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

Bygning Beta

Bygning Beta er ret dårligt bevaret, da årlige regnskyl har skyllet store dele af bygningen væk gennem tiden. Det er derfor umuligt at bestemme, hvor indgangen har været, men der er en formodning om, at indgangen skal findes på den sydlige eller østlige facade. Bygningen har været i to etager og vægmalerier er bevaret fra rummene Beta 1 og Beta 6 på den øverste etage (Doumas 1992: 109).

Boxing Boys (Se figur 6)

I dette hus findes vægmalerierne kun i den østlige sektion. I Beta 1 finder man fresken *Boxing Boys* eller *Boxing Children*. Ovenover selve billedet af de to boksende drenge løber en frise med blå efeu blade. Imellem efeu ranken og drengene er der et baggrundsmotiv, som Doumas kalder "silent wave" – altså en stille bølge (Doumas 1992: 110). Begge drenge har fået malet hovedbunden blå med et par sorte totter stikkende ud. De har smykker på i form af armbånd, halskæder og ankelkæder, samt en boksehandske på den højre hånd og en forbindelse af en art på den venstre (Doumas 1992: 110). Drengen til venstre er i profil, hvor drengen til højre er i en trekvart profil.

Endnu engang er der forskellige tolkninger på, hvem disse drenge er. Marinatos så dem som to brødre og prinser (Marinatos 1971: 40). Doumas mener dog, at hvis bygningen er et privathus, så er der nok større sandsynlighed for, at drengene er en del af den familie der beboede huset (Doumas 1992: 110). For paralleller til *Boxing Boys* kan vi vende opmærksomheden mod Kreta, idet boksning var en aktiv del af det minoiske hverdagsliv (Immerwahr 1990: 51). Drengene ser unge ud og spørgsmålet er, om det måske nærmere er en symbolsk eller mytisk handling – det er samtidig også blevet foreslået, at rummet hvori drengene findes, skulle være et slags helligt rum (Immerwahr, 1990:52).

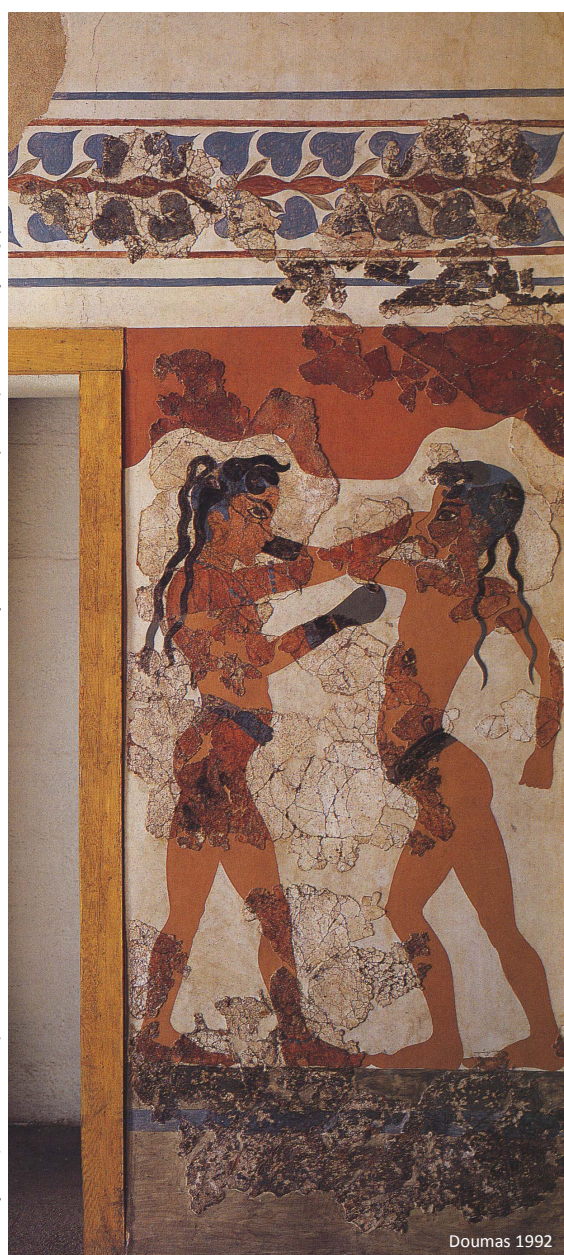

Fig. 6: Boxing Boys.

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

Blue Monkeys (Se figur 7)

Et andet rum i bygningen kaldes Beta 6 og her finder man fresken med de blå aber. Der er i alt seks aber der ser ud, som om de kravler hen over et klippelandskab. Aberne er i mange forskellige positioner og det ser altså ud som om, at maleren har haft en god forståelse for hvordan aber nu engang bevægede sig. Det kunne meget vel være et område på Thera, som har dette klippelandskab (Doumas 1992: 111). Abernes blå farve har formentlig været i stedet for grå, eller også har maleriet været mere blå i antikken og farven er falmet. Fragmenter, som blev fundet sammen med aberne, blev tolket som værende hunde der jagede aberne. Marinatos analyserede det som aber, der raserede en frugtplantage og hundene, som jagede dem ud (Marinatos 1971: 46). Det lader dog til, at fragmenterne slet ikke hører til *Blue Monkeys* fresken, men derimod forestiller geder eller kvæg, der også går rundt i et klippelandskab (Doumas 1992: 111).

Blue Monkeys fresken giver et billede af, at maleren kan have oplevet aberne på egen hånd og eftersom der er fundet et abeskelet på Thera, så kan man forestille sig, at aberne har været importeret fra Egypten (Immerwahr 1990: 42). Den arkæologiske evidens påviser det typiske billede af Akrotiris vægmalerier, som værende varierede, frie og dekorative. I bygning Beta ser det ud som om, at maleren har været inspireret af både dyr og mennesker, og en del af inspirationen findes nok ude i landskabet på Thera.

Fig. 7: Blue Monkeys.

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

Xeste 3

Denne bygning er lidt særlig i Akrotiri. Det vides, at den vestlige del af bygningen var tre etager højt (Doumas 1992: 127). Flere ting indikerer, at dette kunne være en særlig form for bygning. Xeste 3 har flere rum, som er beregnet til store forsamlinger og man overvejer om der har været mere end en indgang, hvilket er ret usædvanligt i Akrotiri (Doumas 1992: 127). Bygningen har også den største samling vægmalerier i et enkelt hus. I det nordøstlige hjørne af huset finder man et *lustral bassin*, som kan oversættes med et bassin, som bruges til indvielse eller renselse. Der er ikke fundet nogen form for dagligdagskeramik eller redskaber til husholdningen - på nær et par *pithoi* til opbevaring (Doumas 1992: 128). Alt i alt virker det her ikke som et dagligdags hus men mere, som om det har været brugt til ceremonielle begivenheder.

Krokussamlerne (Se figur 8)

I rum 3, hvor vi finder indvielses bassinet, forestiller vægmaleriet nogle kvinder i færd med at samle krokusser. Alle kvinderne har forskellige kjoler på og forskellige frisurer, men stilen er alligevel meget minoisk (Doumas 1983: 106). Krokusserne bliver samlet i en kurv foran en siddende kvinde. Den siddende kvinde er flankeret af en blå abe på den højre side og en grif på den venstre. Alle kvinderne bærer samtidig smykker og Doumas mener, at det ikke kun symboliserer en festlig begivenhed, men også afslører kvindernes status i samfundet (Doumas 1992: 129).

Maleriet bevæger sig fra venstre mod højre og den første kvinde i forløbet bærer en halskæde frem. Den næste kvinde sidder på en knold af en art, og kvinden i den mest østlige del af billedet har barberet sit hoved (Doumas 1992: 129). Det skaldede hoved med de enkelte totter, sammenfattet med bassinet er grunden til, at man kalder dette en rituel handling, da det angiveligt ligner noget rituelt (Doumas 1992: 129). Det er ikke nemt, at afgøre om det er noget religiøst

Fig. 8: Krokussamlerne.

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

eller ej, men jeg synes dog, at vi endnu engang skal holde fast i Blakolmers tanke om, at det er en social ceremoni med en religiøs baggrund (Blakolmer 2000: 399). Blakolmers idé skal jeg diskutere længere nede i artiklen.

En anden rituel scene, som er fundet i rum 3b, forestiller nogle unge nøgne mænd. De deltager alle sammen i noget, der kunne ligne en rituel handling, hvilket også får Doumas til at tolke det som om, at dette er en ceremoni, hvor drengene bliver til mænd. Et initierings- eller overgangsritual, som her er vist ved det polykrome lændeklæde (Doumas 1992: 130).

Diskussion

Det er tydeligt for enhver, at vægmalerierne fra Akrotiri er en bred vifte af mange forskellige temaer. Der er tilsyneladende ingen konvention, som malerne nødvendigvis skal arbejde indenfor. Et spørgsmål der ofte dukker op, omkring materialegrupper, er spørgsmålet om workshops. Det har endnu ikke været muligt at identificere individuelle malere, men det er tydeligt, at det er to forskellige hold der har malet vægmalerierne i Xeste 3 og Vest Huset. Immerwahr forestiller sig, at der har været et hold af malere i forskellige aldre, som alle har været under én chef (Immerwahr 1990: 17). Televantau arbejder med samme idé og mener også, at der har været minimum to professionelle malere, som har arbejdet med et hold af assistenter (Televantau 2000: 842). Immerwahr er af den idé, at vægmalerierne i Akrotiri ser ret provinsielle ud i forhold til Kreta og hun stiller spørgsmålet, om det er minoere fra Kreta, der er emigreret til Thera eller om det er folk fra Thera, der er blevet oplært på Kreta og nu er vendt tilbage (Immerwahr 1990: 4). Malerne har fundet deres inspiration i de omkringliggende områder og scenarier. Palyvou fortæller, hvordan kvinderne i landsbyerne stadig tager ud på ture, hvor de indsamler krokusser og ligheden med vægmalerierne er ret påfaldende (Palyvou 2005: 22).

I spørgsmålet vedrørende vægmaleriernes status er det nærliggende at sammenligne med f.eks. Kreta. Det lader til, at vægmalerier i de kretiske paladser kun forekommer i rum, som er dedikeret til ceremoniel, religiøs eller kultisk handling (Blakolmer 2000: 396-397). Situationen er den samme med Mykene, hvor vægmalerier også er forbeholdt eliten. Dog er det sværere at bestemme rummenes funktion i Akrotiris tilfælde (Blakolmer 2000: 398). Flere af vægmalerierne viser processioner af mennesker og i forhold til Kreta og Mykene, hvor dette betyder religiøs handling, så er det ikke just tilfældet på Thera. Som Blakolmer foreslår i sin artikel, skal man måske nærmere omformulere forklaringen lidt, og hellere kalde det en social ceremoni, eller handling, med en religiøs baggrund (Blakolmer 2000: 299). Her kommer man i så fald udenom det ret begrænsende begreb *kult*. Blakolmer foreslår også selv, længere nede i samme afsnit,

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

at vægmalerierne muligvis nærmere er et tegn på rigdom og velstand (Blakolmer 2000: 399). Det ser også ud til, at vægmalerier ikke kun var forbeholdt eliten. Der har ikke været en egentlig elite i Akrotiri, og det betyder også, at vi ser vægmalerierne i stort set alle bygninger. Det er imidlertid sådan, at hvis man sammenligner alle de udgravede huse, så ser det ud til, at i forbindelse med et privathus var vægmalerierne kun at finde i et eller to rum og oftest kun på førstesalen. Derimod var officielle bygninger endnu mere udsmykket, og her har formålet været af religiøs eller propagandistisk karakter ifølge Televantau (Televantau 2000: 832). Schachermeyr skriver i 1978, at grunden hertil kan være, at Akrotiri skal ses som en republik. Et sted, hvor alle lever på lige fod og i forbindelse med søhandel kommer også en følelse af *free spirit* (Schachermeyr 1978: 427). Blakolmer mener, at distribueringen af vægmalerier kan påvise et mønster. Han bruger Kreta som eksempel og her virker det som om, at jo længere væk fra et centrum man kommer, jo mindre sammenhæng mellem rummets funktion og vægmalerierne er der (Blakolmer 2000: 402). Om han her mener, at Akrotiri er så langt væk fra Kreta, som centrum, at det er derfor man ikke kan se en knytning mellem rum og vægmaleri, skal jeg ikke helt kunne sige, men det virker ikke som om Akrotiri har noget specifikt system (Blakolmer 2000: 402). Den manglende røde tråd i Akrotiri kan såmænd også have noget at gøre med husejernes foretrukne motiver eller oplevelser. Evt. som med tilfældet ved *Miniaturefrisen*, hvor Marinatos mener, at billedet beretter om ejerens status og job (Morris 1989: 515).

Et andet element man kan diskutere er spørgsmålet om, hvorfor mængden af vægmalerier er så stor i det udgravede område på Thera. Her kan Blakolmer endnu engang inddrages, fordi selvom man ikke mener, at der har været en elite på Thera af samme kaliber som f.eks. Kreta, så kender man ikke det fulde omfang af Akrotiri. Det er derved fristende, at tolke det som om, at man er ramt direkte ned i centrum af byen, og hvis man får udgravet hele bosættelsen, vil vægmalerierne blive færre jo længere væk fra bycentrum man kommer (Blakolmer 2000: 402). Eller også er freskerne blot en simpel markør på, at der altså er klasseforskel i samfundet, og nogle er rigere end andre i Akrotiri (Blakolmer 2000: 401).

Konklusion

Udgangspunktet for denne artikel var en fremstilling af vægmalerierne fra Akrotiri på Thera. Bosættelsen kan spores helt tilbage til Neolitikum og selvom der kun er få levn tilbage fra den tid, så giver det et billede af en by, som opblomstrede. Akrotiri blev hurtigt et handelscentrum og kulturen og samfundet bar også præg af mange forskellige indflydelser, samt et økonomisk opsving. Akrotiri bliver i bronzealderen ramt af et vulkanudbrud, der stoppede et samfund i fremgang brat. Dateringen af dette vulkanudbrud er et meget diskuteret emne, men nyere forskning peger i retning af, at udbruddet skal dateres til slutningen af det 17.

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

årh. fvt. Det har dog ikke stor betydning for dateringen af Akrotiri og vægmalerierne skal alle dateres til cirka 50 år inden udbruddet. Bosættelsen er især kendt for disse vægmalerier, da de viser en meget bred vifte af forskellige variationer og motiver. Sammenholdt med f.eks. Kreta lader det ikke til, at Akrotiri har haft et særligt formål med freskerne, idet de findes i stort set alle hustyper. På Kreta er vægmalerierne forbeholdt religiøse eller ceremonielle rum, men dette mønster lader ikke til at gå igen i Akrotiri. Det ser ikke ud til, at Akrotiri nødvendigvis finder inspiration på Kreta, men derimod i lokalområdet og ø-landskabet, samt Orienten og Egypten. Blakolmer arbejder med nogle ret interessante ideer om, at de mange malerier af mennesker i færd med forskellige handlinger ikke nødvendigvis skal tolkes som noget dybt religiøst. Det skal nok nærmere ses som en social handling i en religiøs kontekst. Han stiller også spørgsmål ved mængden af vægmalerier. Om det kan have sammenhæng med, at udgravningerne er foregået direkte ned i centrum af bosættelsen. Det vil i så fald måske betyde, at jo mere af stedet der bliver afdækket, jo færre vægmalerier er der i bygningerne. Gennem de udvalgte eksempler skulle man gerne have fået et indtryk af, hvordan de forskellige kategorier indenfor vægmalerier manifesterer sig. At der ikke nødvendigvis er nogle regler eller konventioner der skal arbejdes indenfor, og at valget af vægmalerier formodentlig har været knyttet til ejeren og dennes identitet.

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA

AF KRISTINE THOMSEN

Litteraturliste

- Asimenos, K. 1978. "Technological Observations on the Thera Wall-Paintings" pp. 571-579 i *"Thera and the Aegean World I"* ed. C. Doumas, London.
- Blakolmer, F. 2000. "The Functions of Wall Painting and Other Forms of Architectural Decoration in the Aegean Bronze Age" pp. 393-412 i *"Proceedings of the First International Symposium – The Wall Paintings of Thera. Volume I"* ed. S. Sherratt, Athen.
- Doumas, C. 1983. *Thera – Pompeii of the ancient Aegean*, London.
- Doumas, C. 1985. *Conventions artistiques a Théra et dans la Méditerranée orientale à l'époque préhistorique*, Iconographie minoenne, pp. 29-40.
- Doumas, C. 1992. *The Wall-Paintings of Thera*, Athen.
- Doumas, C. 2010. "Akrotiri", pp. 752-761 i *"The Oxford Handbook of the Bronze Age Aegean (ca. 3000-1000 BC)*, ed. E.Cline, Oxford New York.
- Friedrich, W.L. 2010. m.fl, *New Light on the Ship Fresco from Late Bronze Age Thera*, Praehistorische Zeitschrift, vol. 85, no. 2, 2010, p. 243.
- Filippakis, S.E. 1978. "Analysis of Pigments from Thera" pp. 599-604 i *"Thera and the Aegean World I"* ed. C. Doumas, London.
- Hood, S. 1978. *The Arts in Prehistoric Greece*, Norwich.
- Immerwahr, S. 1990. *Aegean Painting in the Bronze Age*, Pennsylvania.
- Immerwahr, S. 2000. "Thera and Knossos: Relation of the Paintings to their Architectural Space" pp. 467-490 i *"Proceedings of the First International Symposium – The Wall Paintings of Thera. Volume II"* ed. S. Sherratt, Athen.
- Karetsou, A. 1981. "The Peak Sanctuary of Mt. Juktas" pp. 137-153 i *"Sanctuaries and Cults in the Aegean Bronze Age – Proceedings of the First International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 12-13 May, 1980"* ed. R. Hägg, Stockholm.
- Manning, S.W. m.fl. 2006. *Chronology for the Aegean Late Bronze Age 1700-1400 B.C.*, Science 312, 565-569.
- Marinatos, S. 1939. *The Volcanic Destruction of Minoan Crete*, Antiquity XIII, 1939, pp. 425-439.
- Marinatos, S. 1971. *Excavations at Thera 4*, Athen.
- Morgan, L. 1978. "The Ship Procession in the Miniature Fresco" pp. 629-644 i *"Thera and the Aegean World I"* ed. C. Doumas, London.

VÆGMALERIERNE FRA AKROTIRI PÅ THERA
AF KRISTINE THOMSEN

- Morris, S. 1989. *A Tale of Two Cities: The Miniature Frescoes from Thera and the Origins of Greek Poetry*, American Journal of Archaeology, vol. 93, no. 4 (Oct. 1989), pp. 511-535.
- Palyvou, C. 2005. *Akrotiri Thera – An Architecture of Affluence 3500 Years Old*, Pennsylvania.
- Schachermeyr, F. 1978. "Akrotiri – first maritime republic?" pp. 423-429 i *Thera and the Aegean World I*" ed. C. Doumas, London.
- Televantau, C.A. 1990. "New Light on the West House Wall-Paintings" pp. 309-326 i *Thera and the Aegean World: Proceedings of the Third International Congress, Santorini, Greece, September 1989*" London.
- Televantau, C.A. 2000. "Aegean Bronze Age Wall Painting: The Theran Workshop" pp. 831-843 i *Proceedings of the First International Symposium – The Wall Paintings of Thera. Volume II*" ed. S. Sherratt, Athen.
- Warburton, L. 2009. *Time's up! Dating the Minoan eruption of Santorini*, Aarhus.
- Warren, P. 1979. *The Miniature Fresco from the West House at Akrotiri, Thera, and Its Aegean Setting*, The Journal of Hellenic Studies, vol. 99 (1979), pp. 115-129.